

Stockholm den 6 september 2024

R-2024/1037

Till Finansdepartementet

Fi2024/01078

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 7 maj 2024 beretts tillfälle att avge yttrande över Finansdepartementets remiss av promemorian Stärkt konsumentskydd på kreditmarknaden.

Sammanfattning

Inledningsvis ska understrykas att Advokatsamfundet i grunden är positivt till åtgärder som är ägnade att stärka konsumentskyddet på kreditmarknaden och att komma åt problematiken med överskuldssättning bland vissa svenska hushåll som det redogörs för i promemorian. Advokatsamfundet ställer sig emellertid kritiskt till förslaget i promemorian om att upphäva lagen (2014:275) om viss verksamhet med konsumentkrediter. Förslaget innebär ett synnerligen stort ingrepp för de bolag som bedriver tillståndspliktig verksamhet i enlighet med lagen.

Utgångspunkten måste vara att skapa en väl avvägd balans mellan de olika intressen som berörs av samtliga insatser på området. För ett så genomgripande förslag krävs starka och välgrundade skäl, särskilt utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv. Dessa skäl måste baseras på en mer noggrann rättslig analys och konsekvenserna av förslagen behöver analyseras närmare.

Synpunkter

Överskuldsättning – relevant lagstiftning

I promemorian lyfts fram ett antal skäl till att det finns ett behov av en förändring för att komma åt överskuldsättning bland vissa svenska hushåll på grund av konsumtionslån. I allt väsentligt hänför sig skälen till statistiskt grundade iakttagelser om t.ex. konsumentkreditinstituts målgrupper, kreditprovningar, räntenivåer, förekomsten av betalningspåminnelser, inkassokrav samt konsumenters skulder hos Kronofogdemyndigheten. De utgör i det närmaste uteslutande frågor som hanteras genom regleringen i konsumentkreditlagen (2010:1846) och inte i lagen om viss verksamhet med konsumentkrediter som reglerar konsumentkreditinstitut eller för den delen lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse som reglerar kreditinstitut, dvs. banker och kreditmarknadsbolag.

I konsumentkreditlagen görs det strängt taget inte heller någon åtskillnad mellan konsumentkreditinstitut och kreditinstitut. Ur detta perspektiv framstår den föreslagna åtgärden att upphäva lagen om viss verksamhet med konsumentkrediter som olämplig för att komma åt problemet med överskuldsättning. För att upphäva den aktuella lagen krävs starka och välgrundade skäl, framför allt ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Sådana skäl måste grundas på en noggrann och omfattande rättslig analys. Istället bör lagstiftaren överväga att fokusera på att stärka konsumentkreditlagen samt att förbättra den tillsyn som Finansinspektionen ansvarar för.

Förslaget föregår pågående lagstiftningsinitiativ på området

Det finns flera pågående lagstiftningsinitiativ på konsumentkreditområdet som avser att komma åt bl.a. riskfylld kreditgivning och överskuldsättning. Bland dessa föreslås t.ex. införandet ett nationellt skuldregister, vilket behandlas i SOU 2023:38 om ett förstärkt konsumentskydd mot riskfylld kreditgivning och överskuldsättning. Advokatsamfundet har i tidigare remissvar yttrat sig över dessa förslag och har inte haft något att erinra mot ett nationellt skuldregister.¹ Dessa initiativ bör genomföras och utvärderas innan ett så genomgripande förslag som presenteras i promemorian genomförs.

¹ Advokatsamfundets remissyttrande den 6 november 2023 över betänkandet Ett förstärkt konsumentskydd mot riskfylld kreditgivning och överskuldsättning (SOU 2023:38).

I detta sammanhang ska även lyftas fram att, såvitt Advokatsamfundet har kunnat se, Finansinspektionen inte heller i någon av de konsumentskyddsrapporter som publicerats under perioden 2014–2024 har framfört att lagen om viss verksamhet med konsumentkrediter borde upphävas, trots att överskuldsättning m.m. har varit en fråga som belysts i varje rapport under ovanstående period. Istället pekar Finansinspektionen på att pågående lagstiftningsinitiativ bör genomföras, t.ex. ett nationellt skuldregister.

Genomförda regelverksändringar måste få ges möjlighet att slå igenom

De nyligen genomförda regelverksförändringarna måste ges tid att få genomslag. Finansinspektionen beslutade under 2023 om nya allmänna råd (FFFS 2023:20) för krediter i konsumentförhållanden, som trädde i kraft den 1 september 2023 för konsumentkreditinstitut. Dessa regler behöver nu få möjlighet att implementeras och utvärderas fullt ut. I beslutspromemorian (FI dnr 23–2096) framhåller Finansinspektionen att syftet med den nya regleringen är att den i förlängningen ska stärka konsumentskyddet och minska risken för överskuldsättning.

Därutöver har tillsynsansvaret för konsumentkreditinstituten, såvitt avser kreditprövningar, flyttats över från Konsumentverket till Finansinspektionen den 1 januari 2023.

Närmare analys av konsekvenserna av en upphävd lag

Konsekvenserna av förslaget om att upphäva lagen om viss verksamhet med konsumentkrediter behöver analyseras mer ingående. Det saknas en grundlig analys av följande aspekter:

- Risken att den verksamhet som promemorian förutsätter ska drivas från Sverige istället kommer att rikta sig mot svenska konsumenter från andra EES-länder på gränsöverskridande basis, vilket skulle innebära att tillsynen hamnar hos myndigheterna i hemlandet och därmed begränsar de svenska myndigheternas tillsynsmöjligheter.
- Risken att förslaget utestänger vissa svenska hushåll och låntagare från kreditmarknaden (finansiellt utanförskap) – dvs. minskar möjligheten för finansiell inkludering – och därmed risken för framväxt av en illegal kreditmarknad (se till exempel SOU 2023:38, s. 365 f.).

- Grunden för påståendet att aktörer som tillhandahåller konsumentkrediter till kredittagare med mindre marginaler sällan gör en mer ingående kreditprövning och tar ut högre ränta för att kompensera den högre risken, behöver ifrågasättas. Detta är särskilt relevant mot bakgrund av de tillsynsaktiviteter som Finansinspektionen genomfört under 2024, där de granskat bl.a. hur konsumentkreditinstituten i sina kreditprövningar tillvaratar konsumenters intressen, vilket underlag och vilka analyser som ligger till grund för kreditprövningen samt hur företagen bedömer enskilda konsumenters ekonomiska förutsättningar att fullgöra sina åtaganden.
- Inverkan av att konsumentkreditinstitut istället beviljas tillstånd att bedriva bank- eller finansieringsrörelse, vilket typiskt sett innebär väsentligt billigare upplåning än för konsumentkreditinstitut, och hur detta skulle påverka konsumentkreditmarknaden.
- Vilken konkret inverkan förslaget kan få på konsumentkreditmarknaden, särskilt med tanke på att konsumentkreditinstitut för närvarande endast står för cirka 0,2 procent av nyutlåningen till konsumenter i Sverige (se avsnitt 6 Konsekvensanalys i promemorian).

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander